Ч. 59 (12.715). Львів, в'второк 17. березня 1931. Рік LII.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДНЯ РАНО

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ Львів, Ринок ч. 10, II. пов.
Конто почт. щадн. 143.322.
Адреса для телеграм: „Діло“, Львів.
Головний Редактор приймає від 11—12 год. передполуднем.
Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:
Місячно 5·00 зол.
Четвертьрічно 15·00 „
Піврічно 30·00 „
Річно 60·00 „
ЗА ГРАНИЦЕЮ: В Америці 1 долар. Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр. Італії 7·50 зол., Німеччині 7·50 зол., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 150 лей, Болгарії 7·50 зол., Австрії 7·50 зол.— Зміна адреси 1 зол.

Телеф. Редакції: 29-41.
„ Друкарні: 29-26.
В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІНІСТРАЦІЇ.
ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 25 сот.

Як воно справді було?

Увязнення голови та генерального секретаря УНДО, кількамісячне слідство проти чотирьох бувших українських послів, що споміж усіх берестейських вязнів самі осталися в тюрмі, масові інші політичні процеси, безконечні розвязування наших освітньо-культурних товариств, неполагоджені матеріяльні шкоди, заподіяні т. зв. пацифікацією серед незвичайно тяжкої господарської кризи і розвязання трьох рідних гімназій, хоч учнів підозрілих у співучасти в підпалах суди звільнили, — все те мусіло спонукати Українську Парляментарну Репрезентацію до інтервенції в урядових чинників за звільнення вязнів за кавцією і зворот всіх шкід, заподіяних нам „пацифікацією“.

При цій *звичайній і самозрозумілій інтервенції* виявилося, що влада тільки тоді могла би взятися за полагодження цих справ і покинути свою дотеперішню політику в укр. справах, колиб Український Клюб згодився — передовсім обговорити їх з парляментарним експонентом уряду, тобто з президією клюбу ББ.

Українська Парляментарна Репрезентація звернулася тоді до управи УНДОбєднання за вирішенням дальшої тактики в цій справі. Спираючися на попередній опінії Центрального Комітету, здаючи собі справу з цього, що ціла розмова не виходить поза межі звичайної посольської інтервенції в важних, але стисло означених справах тяжкого біжучого національного життя, та щоби не дати підстави до можливих пізніших пояснень, що це українці не бажали навіть балакати про виконання їхніх домагань, поширена Екзекутива партії дала Укр. Парл. Репрезентації повновласть на ведення розмов з президією ББ у справі виконання Польщею міжнародніх зобовязань та вичислених вище конкретних справах.

На основі цього уповноваження перевели делегати У. П. Р. (д-р Загайкевич, Галущинський, Луцький) одну інформаційну розмову з президією ББ (послами: Єнджеєвічем і Голувком) дня 25. лютого ц. р.

На цій конференції укр. делегати обмежилися тільки до названих на початку справ, себто до політичних вязнів і шкід, що остають в тіснім звязку з пацифікацією.

Коли члени президії ББ заявили делегатам УПР, що оці та дальші українські домагання міг би уряд (на їх думку) виконати щойно по проголошенні в соймі У. П. Репрезентацією заяви льояльности та по попереднім запевненні, що УПР по сповненні урядом умовлених домагань відкличе свою петицію до Ліги Народів в справі „пацифікації“, українські делегати заявили, що є УПРепрезентація, як представниця легальної української політичної партії, бажає собі зміни дотеперішньої політики уряду в укр. справах, однак домагаючися від правительства самозрозумілих справедливих діл, які мали би заспокоїти найпекучіші потреби біжучого українського життя, не вважає можливим вести дальших переговорів на основі вище названих передумов.

Центральний Комітет УНДО приняв дня 7. березня справоздання посла Луцького про вислід цеї конференції одноголосно до відома і однодушно одобрив погляд послів про недоцільність вести дальшу розмову з президією ББ або урядом на такій основі. Делегація УПР повідомила про це президію ББ і від того часу ніякої розмови з польськими політичними чинниками не було.

При тім слід завважити, що делегати УПР вважали доцільним не дати своєї згоди не тільки на відкликання петиції до Ліги Націй, але й на проголошення в соймі особливої заяви льояльности тому, що обєднане легальними політичними партіями українське населення вже й без цього виконує всі горожанські обовязки і тому має повну підставу домагатися від держави всіх прав запоручених йому конституцією та відповідними міжнародніми зобовязаннями польської держави.

Попри те такою заявою на парляментарній арені УПР моглаб дати польській закордонній політиці атут, що, мовляв, дотеперішня політика легальних українських національно-політичних організацій була незгідна з обовязуючими в Польщі законами і тому стала причиною пацифікації.

Ось і ціла правда.

Вже по закінченні цілої справи в Варшаві, зразу польські, потім і інші часописи підхопили цю звичайну і зовсім не таємничу подію і від кількох днів пляново з посмаком пікантної сенсаційности представляють її як уже переведену українсько-польську угоду. Без памяти пишеться й говориться про міліони субвенцій для укр. установ, про вже зложені дивачні заяви УПР, про стягнення петиції, то знову, що по невдачі в одних великих переговорах і по відкликанні повновласти даної послам укр. духовні круги самі ведуть дальші переговори, що вийшли непорозуміння поміж клюбом та партією і „Бог вість“, що ще.

Треба знати, що всі ці вісти пустили в світ політичні кола, ворожі цілій укр. національній справі. Вони пробують розбивати таким чином нашу силу і раді би свідомим роздуттям цеї звичайної інтервенції викликати з огляду на Женеву, також у світі бажане їм враження.

Саме тепер переживаємо незвичайно важку, але й дуже важну хвилю. І партія і УПРепрезентація дуже добре розуміють її вагу та завдання. Останні вибори доказали, що за ними міліони українських голов і сердець. Несподіваними, сензаційно потрясаючими, на масову гіпнозу обрахованими провокаціями, сплетнями та підозріннями на найчільніших провідників — всі, кому цього треба, раді би саме тепер викликати серед нас якнайбільшу суматоху! Але віримо, що цього нікому доконати не вдасться.

——o——

Фльотовий компроміс.

(Від нашого кореспондента.)

Париж, 7. березня 1931.

I.

Французько-італійський компроміс щодо воєнних фльот, доконаний за посередництвом анґлійського робітничого уряду, викликав — річ зрозуміла — чимало коментарів на сторінках всесвітної преси. Чимало їх, очевидно, також у тутешніх ґазетах, але зміст і тон їх далеко не такий радісний, як воно моглоб здалека видаватися. Навпаки навіть! Коли несподіванкою був раптовний успіх британських посередників між Італією і Францією, то неменшою несподіванкою є й дуже здержаний, подекуди просто мінорний тон, в якому французька преса висловлює своє вдоволення як змістом компромісу, так і його фактом. Деякі ґазети просто обмежилися самим сухим зареєструванням події; більшість, правда, присвятила компромісові й статті з висловами вдоволення та без особливого захоплення. Провідна думка їх міркувань майже завжди та сама:

Прийшло, мовляв до фльотового компромісу з Італією. Нехай буде і так. Одначе не забуваймо, що компромісу такого треба було передовсім Анґлії, яку давлять усякі внутрішні трудноці, особливо масове безробіття; вона не може викидати нові міліярди на фльотові збросння і їй неминуче треба передишки; передишку таку мав їй принести фльотовий компроміс з Америкою і Японією, давно вже заключений; одначе компроміс цей так довго не міг увійти в життя, поки він не був доповнений компромісом між Францією й Італією. На незгоді щодо установлення силових відносин між фльотами Франції й Італії припинилося й здійснювання британсько-американської фльотової угоди. Вдалося оце анґлійському урядові усунути французько-італійську фльотову сварку і осягнути оськак неминуче Анґлії потрібну фльотову передишку — то це і гаразд: Франція може привитати Анґлію з цим успіхом. Але не тільки Анґлії був цей компроміс потрібний, а й Італії. Остання необережно проголосила була принцип своєї повної рівности фльотової з Францією. Одначе принцип такий легше проголосити, ніж виконувати. Бо воєнні кораблі дуже дорогі і швидко старіються, а Італія бідна і застряває в щораз більші фінансові труднощі. Анґлійське посередництво позволило італійському урядові відступити „з честю“, тобто без наявного приниження, від свого буцім-то незрушимого принципу фльотової рівности з Францією. Значить, цей компроміс корисний і Анґлії і Італії. Але невже він так само був потрібний Франції? — питають тутешні ґазети, і відповідають: Далеко не так само, бо Франція багата, її скарб сьогодні найкращий на світі, і вона без особливої натуги могла позволити собі будувати нові ескадри. Пристаючи на компроміс, Франція зробила велику прислугу передовсім анґлійському урядові, притисненому до муру, а далі й своїй соперниці Італії, а собі самій вона тільки наложила обмеження — мовляв, єдино тільки ради святого супокою. Тепер Франція надіється, що Італія, побачивши її добру волю, зійде зі шляху своєї протифранцуської політики, та що фльотовий компроміс дасть почин зусиллям до угодового наладжування всіх спірних питань між Францією й Італією..

II.

Такий зміст і тон французьких коментарів до фльотової угоди. Як бачимо, становище французької громадської думки до цієї угоди мало оправдує ті алярми про здогадний анґлійсько-французько-італійський „бльок“, які піднялися з нагоди фльотового компромісу в одній частині німецької преси та в радянських ґазетах.

Такого „бльоку“ нема і ледви чи швидко якась подібна формація побачить світ Божий. На всякий спосіб покищо можна говорити тільки про деталь, а не про якусь політично-дипльоматичну загоду на великі розміри. В операції цій Франція зробила велику прислугу і Льондонові і Римові. Прислуга ця, річ певна, не залишилася — або: не залишиться — без якоїсь відплати. Дуже можливо, що Франція застерігла собі — за свою фльотову згідливість тай за свою фінансову поміч — рішаючий голос на цьогорічній конференції для загального роззброєння, загального — тобто сухопутного. Можливо, а навіть імовірно, що Льондон згодився піти Франції на руку ще в якихсь інших політичних питаннях другорядної чи третьорядної ваги. В яких саме? Покищо нема на це відповіди.

Деякі польські кола, а за ними і їх „українські“ приятелі і „союзники“ чваняться, що Париж добув оце від Льондону запевнення, що не прийде на чергу Союзу Народів немила декому справа відомої пацифікації. Правда воно, чи неправда? Теж не можна покищо відповісти. Можна тільки сказати, що питання це складніше, ніж собі дехто уявляє.

А далі можна ще сказати, що хто ніколи не вірив у всесильність Союзу Народів у розвязуванні наболілих територіяльних і національних питань, той не попав би й у розчарування, якби й цим разом здійснилися задушевні мрії противників тай якби Союз Народів ще раз не виконав свого обовязку.

Та — пригадуємо — справа ця ані не така проста, ані ще не така непевна, як вмовляють в людей польські пани і їх упрівські чури.

С. Залісський.

——o——

Відгомін польсько-українських розмов у польській пресі.

Львів, 14. березня 1931.

Для інформації широкого загалу нашого громадянства нотуємо нині дальші голоси польської преси на теми останньої спроби польсько-українських розмов про польсько-українські взаємини. Робимо це на те, щоби українське громадянство мало змогу на основі цих голосів виробити собі погляд на стан психольогічного підложа польської суспільности для таких справ та познайомитись з політичною її ментальністю в тих незвичайно дразливих і делікатних по своїй суті справах. Такі голоси польської преси будемо нотувати доти, доки вони будуть появлятися.

* * *

ЩЕ ОДНО ВИЯСНЕННЯ З УКРАЇНСЬКИХ ПОСОЛЬСЬКИХ КОЛ У ВАРШАВІ.

У варшавській польській пресі з 14. березня ц. р. появилося ще одно вияснення з українських посольських кол у справі відомих розмов такого змісту:

„Всі поголоски про якісь здогадні непорозуміння між Парляментарним Українським Клюбом і Центральним Комітетом Українського Національно-Демократичного Обєднання є позбавлені всякої підстави. Розмова, ведена в межах уповноваження, отриманого від Центрального Комітету УНДО відносилась до: 1) звільнення з слідчої вязниці арештованих українських послів, 2) вирівнання шкід, спричинених т. зв. пацифікацією і реактивування зачинених шкіл, 3) припинення дальшої пацифікації, продовжуваної далі при допомозі безнастанного розвязування і ліквідування українських освітних, культурних товариств і т. д. Тому що представники ББ висунули за передумову розмов домагання відкликати женевські скарги і зложити декларацію льояльности — дальші розмови припинились“.

„ПІДСТАВИ ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО ПОРОЗУМІННЯ“.

Нові статті А. Бохенського.

П. Александер Бохенський, який дав себе пізнати українському громадянству своєю недавньою статтею у краківському „Часі“ на тему польсько-українських відносин, статтею, яка надзвичайно далеко відбігала від того трафарету, з яким польська преса трактує цю проблему, — оголошує у тому самому краківському „Часі“ новий цикль статтей на ту саму тему. Ці нові статті знову вражають рідким для польських діячів знанням української проблеми та суті українсько-польського конфлікту, а поруч з цим вони відзначаються сміливим підходом до справи при одночасній свідомості реально-політичних трудностів її розвязки.

Стаття затитулована „Підстави польсько-українського порозуміння“. Редакція „Часу“ (ч. 59. з 13. ц. м.) зазначує, що це реферат, який був прочитаний серед одного приватного гурту у Львові, та друкується у ґазеті, як дискусійний матеріял.

На вступі автор звертає увагу на трудноці сьогодняшніх обставин, хоч би — мовляв — тому, що справа польсько-українських відносин перенесена тепер на міжнародне форум і що кожній польській примирюючій акції грозить упокорюючий закид, що цю акцію ведеться під міжнародньою пресією. А проте автор підіймає цю справу, тому, що порушував її і раньше й тому, що в міжчасі всі його песимістичні пророцтва аж надто яскраво здійснилися, вказуючи „єдину дорогу, що веде до прояснення овиду: безпосереднього передискутування можливости порозуміння обома громадянствами“.

Для влекшення й успішности цієї дискусії автор пропонує про цілу низку справ зовсім не говорити, тих справ, які можуть лише дискусію заогнити, але до ніякого пуття вже з самого свого заложення не в силі довести. З таких справ вичисляє чотири конкретні точки. Перша з них, це „жалі обох сторін на кривди, заподіяні в минулих часах“.

Автор признає, що забути їх годі, але тежкаже — це речі, „на яких нема і не може бути іншої відповіди, як відворотне цитування кривд, зазнаних з другої сторони“. Зате автор уважає бажаними такі закиди, які можуть послужити підставою для зміни істнуючих відносин. Другою точкою, якої не треба — на думку автора — рухати, це будучність Наддніпрянської України.

Автор іронізує з тих своїх земляків, які вважають „за велику концесію і доказ доброї волі, за яку належить вдячність“, коли говорять про цю справу. „Обосторонньо корисним упрощенням справи буде обмежити її до відносин польсько-українських у Східній Галичині“. Проблему політичну притьмарюють також суспільні справи. Конкретно, автор пригадує свою давнішу тезу, що порозуміння поляків з українським селом поза плечима української інтеліґенції є ілюзією та що питання відносин на селі не можна трактувати в одірванню від культурних і політичних вимог. Остання справа, якої не слід торкатися, як несуттєвої і безплодної, це поняття льояльности. Цей уступ у статті Бохенського найбільш характеристичний для його підходу до проблеми українсько-польських взаємин, тому наведемо його в цілости.

Надмірне зацікавлення нездефініованим поняттям льояльности, як передумовою дискусії, може її завести на манівці. Державна приналежність Східної Галичини є тепер фактом, який стоїть понад усяким сумнівом і не може бути дискутований. Можна зазначити, що й треба дискутувати над ним, тому, що польська опінія неслушно посуджує поважні українські кола у сепаратизмі, ідентифікуючи боротьбу з державою з сепаратизмом. Акція терористична, яка є справді сепаратистичною, випливає частинно з підложа загального невдоволення і незаспокоєння елементарних вимог національного істнування, а частинно з індивідуальної акції, незалежної від становища пересічного українця. Жадати, щоб припинити наслідки, не порушуючи справжніх причин, не посуне наперед справи успокоєння краю. Вимогати льояльности, себто припиненя леґальної боротьби за деякі постуляти, не вияснюючи, що буде з тими постулятами, — цього українці не можуть прийняти, та й для нас цього не досить. Бо тут річ лише у відношенні до держави, зате не вияснює зовсім підставової проблеми взаємного відношення обох національностей. Тимчасом саме це найважніша проблема. Навіть колиб центральні власти хотіли перевести порозуміння державних орґанів з українською меншиною, воно до нічого не довело би, поки на терені Східної Галичини панував би шовінізм. Розгляд справи, як це ми пропонуємо, від долу, робить поступ труднішим, але зате дає йому багато тривкіші підстави. Незломні підстави осягнемо тоді, коли оба народи, які замешкують цю землю, прийдуть до пересвідчення, що вони співгосподарі на ній, і коли вони самі не порозуміються щодо співжиття, ніяка державна приналежність не закінчить спору. Тому важливим кроком при обмірковуванні підстав порозуміння було би залишити відношення до держави понад тою дискусією та шукати заложень, які в межах самого краю можуть дати повне вдоволення обох народів.

Після тих чотирьох точок, які Бохенський радить оминати при дискусії, він переходить до напрямних, що можуть повести до якогось порозуміння. Ці напрямні він ділить на дві ґрупи: 1) психольоґічної натури і 2) конечної зміни в нинішньому практичному стані речей. Щодо першої точки, він уважає за необхідну річ, щоби однаково в психольоґії кожного пересічного українця, як кожного пересічного поляка назріла свідомість, що Східна Галичина не є ані чисто українським ані чисто польським краєм, лише мішаним, з двома рівно-сильними українським і польським чинниками. Тут знову автор вичисляє ті обективні моменти, які шкодять такому зрозумінню і ті які йому повинні допомогти. Звертає увагу, що станиславівського воєвідства, яке має найбільш безсумнівний однородно-український етнічний характер, не можна віддилити від інших частин Галичини. Зате домагається відділення від львівського воєвідства чисто-польських західних повітів, прилучених туди „через питому в ті часи інтеліґенцію“. Кажучи про модус вівенді на територіях таких, як Сх. Галичини, автор пригадує, що „тут нічого не поможе переконати ані перехитрити ані силою поконати противника. Треба ясно здефініювати дійсність і на її підставі шукати норм політичного життя“.

Наприкінці обширних виводів, арґументуючих необхідність признання собі в душі, що Сх. Галичина таки край національно-мішаний, автор приходить до висновку:

„В усякому разі всякі торги, всякі концесійки, всякі декларації льояльности будуть — без прийняття тієї плятформи — паліятивами і ступінями до щораз гіршого конфлікту“.

Такий зміст першої з черги дуже широкої статті п. А. Бохенського. Не вдаючися у ніяку полеміку з його поглядами, на яку ще буде час, та не вказуючи, в яких точках він має повніську рацію, а в яких помиляється, реферуємо його погляди, як будь-що-будь дуже цікаві й вартісні.

„З ТАЄМНИЦЬ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ“.

Під таким таємничим заголовком приніс львівський щоденник „Век Нови“ з 14. березня ц. р. „ревеляційну“ статтю, писану „на підставі автентичних інформацій з українських кол“, в якій вичитуємо *справді несамовиті* вісти про мотиви й початки польсько-українських розмов. Покликуючись на свої ревеляції з січня ц. р., добуті від якогось „видатного, активного українського політика“ про те, що в УНДО наросли вже настрої, пригожі для польсько-українських розмов і що там чекають тільки на ініціятиву з польського боку, цей щоденник „ревеляціонує“: Вже здавна, мовляв, повисло над УНДО-м марево заглади тому, що найбільші його установи „Просвіта“ і „Сільський Господар“ попали в тяжкі матеріяльні трудноці. Сама українська суспільність, мовляв, не в силі перевести їх санації і тому зараз після відкриття сойму дійшло до „угодових пертрактацій“.

Досі, як бачимо, „Век Нови“ справу дуже упрощує та примітивізує, думає сердега разом зі своїм „видатним політиком“-інформатором, що вся проблема польсько-українських взаємин у межах Польщі зводиться саме до грошей. А далі, то цей щоденник під впливом свого інформатора попадає направду в гущавину неправдоподібного просто змішування гороху з капустою в українському громадському життї та політиці. За те стверджує авторитетно, що ініціятива для розмов вийшла від поляків. Про це пише він дослівно:

„До угодових переговорів дійшло зараз після відкриття сойму, а ініціятива вийшла з польського боку. А саме пос. Голувко в імени Клюбу ББ, а посередньо й уряду, звернувся до Української Парляментарної Репрезентації з пропозицією навязання розмов в ціли зліквідування дотеперішніх настроїв, витворених головно справою т. зв. пацифікації“.

Тепер перейдім до гороху з капустою:

„На ту пропозицію зголосилися до передвступних декларацій в імени Укр. Парл. Репр. посли М. Галущинський (голова „Просвіти“) і Остап Луцький (голова „Сільського Господаря“), леґітимуючись уповноваженням президії УНДО, підписаним д-ром Марітчаком, д-ром Трояном і М. Стефанівським, бо голова д-р Дм. Левицький і перший заст. голови д-р В. Целевич перебували тоді в слідчому арешті. Переговори велись спершу на політичнім та економ. підкладі і довели вже до дуже поважних узгіднень, тим більше, що з польської сторони поставлено дуже помірковані умови: зложення прилюдної декларації, що українці стоять цілковито на ґрунті льояльности до польської держави і відкликання скарг із Ліґи Націй.. За те жертвовано українцям низку концесій політичних і господарських, на яких українцям дуже залежало. В останній фазі переговорів вийшов з тюрми б. посол і перший заступник голови УНДО д-р Целевич і під його впливом президія УНДО змінила своє попереднє становище, до чого в великій мірі причинилося і те, що особиста інтервенція в Варшаві д-ра Говиковича, приятеля голови УНДО д-ра Дм. Левицького, в справі випущення його на волю, скінчилася нічим і він досі сидить у тюрмі, хоч є такий хорий, що мусіли його перевести до санаторії „Червоного Хреста“.

Далі йдуть ще й такі витвори недужої уяви „видатного“ інформатора „з українських кол“, як та, що В. Целевич при провалюванні уповноважень для УПР користувався між іншим арґументом, що „на випадок угоди, партія втратила би, мовляв, раз на все підтримку закордонних опікунів“. Не поминув при тім цей недужий інформатор „Веку Нового“ і особи греко-католицького митрополита А. Шептицького, львівського греко-кат. епископа помічника о. д-р Бучка та мітрата о. Т. Войнаровського, як „кревного д-ра Целевича і д-ра Л. Макарушки“. Попри те зумів цей „видатний український політик“ з „Веку Нового“ зазначити ще й те, що „станиславівський епископ д-р Хомишин і перемиський д-р Коциловський разом зі своїми штабами до партії УНДО не належать і тому брак їм леґітимації до говорення в її імени, а тим менше до приймання якихсь зобовязань“.

Хвалити Господа, дійшли ми до кінця цих ревеляцій. При тій нагоді позволимо собі порадити редакції щоденника „Век Нови“, щоби він у майбутньому був обережнішим у робленні реклями для свого інформатора, як для „видатного, активного українського політика“, бо він повищими „інформаціями“ дав доказ, що не має зеленого поняття навіть про те, хто стоїть на чолі деяких українських установ. Але до речі. Отже не відповідає правді, немовто повновласть для УПР у справі розмов з польськими чинниками підписували д-р Марітчак, д-р Троян і М. Стефанівський, бо як довідуємося, такої повновласти ЦК УНДО ні його президія нікому на письмі не давала, а тим самим ніхто не міг її підписува-

ти. Уповноваження для УНР в справі розмов з польськими чинниками було принято у формі ухвали, в якій означено розмір компетенцій УНР у цій справі. Цілковитою неправдою є те, немовто президія змінила чи відкликала повновласти для УНР і то під впливом звільненого зі слідчої вязниці б. посла д-ра Волод. Целевича. Ніякого відкликування уповноважень, як довідуємося, взагалі не було. Щож до ролі В. Целевича в справі того відкликання, то твердо підкреслюємо, що п. В. Целевич почувається і досі таким вичерпаним та знесиленим усіми берестейськими та й взагалі тюремними переходами, що в ніякому ні громадському ні тим більше політичному життї участи брати не може і не бере. А тому не міг і не може змінятя чи викликувати зміни постанов верховних органів партії.

Інших справ, порушених у цій несамовитій статті, не беремось вияснювати ні спростовувати, бо їх невірність очевидна. Стаття ця має, видно, якусь специфічну ціль на оці, але її таємниця збережена добре в закамарках хоробливого мізку „вековонівського“ інформатора. Може вона коли й виявиться.

„РЕПУТАЦІЇ НАПРАВИТИ НЕ МОЖНА“.

Голос ендецького органу.

„Курєр Львовскі“ з д. 15. ц. м., виступаючи проти вимоги урядових чинників, щоби українці відкликали петиції з Ліґи Націй, бо це — мовляв — буде признанням, що ці петиції у своєму змісті слушні та закиди оправдані, дивується одночасно, чому українським послам докоряють, що вони стараються полекшей для українського населення.

„Що укр. посли висувають деякі вимоги перед урядом, що звертаються до нього з інтервенціями, це в порядку речі, бо це належить на цілому світі до обсягу посольських обовязків. Що в Польщі не вільно виконувати ці обовязки польським незалежним послам, це ще не значить, щоби це було недозволеною, а тим більше ганебною річю для меншинevих послів.. Тим більше українські посли мають право до інтервенції, що вони — в противенстві до інтервенцій посла Полякевича і його парт. товаришів та жидівських послів — мають характер висування загальних постулятів, коли тамті торкаються головно персональних справ.

Щож до женевської петиції, то ендецький орган впевняє, що колиб навіть українська петиція була відкликана, санаційна репутація не поправиться.

З сойму.

З НАРАД У ДНІ 13. БЕРЕЗНЯ 1931 Р.

На порядку нарад сойму дня 13. березня була ціла низка ратифікацій ріжних конвенцій. Ці точки порядку переходили блискавично.

Довгу дискусію викликало внесення адміністраційної комісії враз з комісією здоровля на зміну обовязуючого тепер алькоголевого закону. Голос у дискусії в імени Українського Клюбу забрав посол *Юра Чукур*. Промова посла Чукура, сама поява якого на трибуні в народній ноші, звернула загальну увагу, зробила дуже добре враження як під оглядом річевого змісту, так і під оглядом знаменитого ораторського виголошення. Цю промову подамо в найближчому часі. Бесідника оплескували не лише клюбові товариші, але й інші клюби.

АДМІНІСТРАЦІЙНА КОМІСІЯ СОЙМУ.

На порядку нарад комісії дня 13. ц. м. було внесення Нар. Клюбу на ухилення розпорядку президента з 1928 р. в справі нових зголошень (мельдунків) громадян. По рефераті посолки Пепловської і виясненнях представників уряду, відложено дискусію над цим важним внесенням до слідуючого засідання комісії.

На цьому засіданні розглядала комісія внесок христ.-демократії (ХД) на признання характеру міст Балигородові і Лютовиськам. Цьому внескові іменем Українського Клюбу спротивився пос. *З. Пеленський*, вказуючи на те, що більшість населення цих місцевостей — це українські хлібороби, які вже тепер платять високі податки і не мають ніякого інтересу платити ще більші данини з хвилею признання характеру міст цим оселям. Безперечно, що в тих місцевостях, де є суд, почта, постерунок і т. д. є кандидати на бурмістрів, однак це не промовляє за тим, щоби більшість хліборобів у тих оселях платила кошти амбіцій одиниць. Рівнож Тимчасовий Самоврядний Виділ не дає своєї згоди на признання цим селам характеру міст. З тих причин внесення слід відкинути.

По дискусії комісія не признала характеру міст Балигородові і Лютовиськам, лише більшістю голосів (ББ і ендеція) ухвалила резолюцію, в якій уповажнює уряд у відповідний час, коли ці оселі як слід розвинуться, признати їм характер міст.

На парляментарній арені.

Справа зльокавтованих урядовців в бюджетовій комісії сойму.

В днях 10., 11. і 12. березня радила бюджетова комісія над зновелізуванням емеритального закону державних урядовців і активних військових службовиків. У цілість новелі й поправок до неї не будемо входити, а хочемо подати до відома інтересованих, як потрактовано при цій нагоді поправки Українського Соймового Клюбу в справах направи цієї великої кривди, якої зазнають уже 13 літ у польській державі українські зльокавтовані службовики.

Треба при цьому зазначити, що українські речники були одинокі, які порушували справу непринятих бувших австрійських урядовців до служби і незачислення їм літ служби перед 1918 р. польським урядом. Цю справу підніс у комісії посол Д. Великанович, а новелізацію закону реферував віцемаршал сойму посол з ББ п. Полякевич. Пос. **Великанович** зголосив цілу низку відповідних поправок, які мали облекшити положення безробітних. Зміст його виводів такий:

У першій мірі бесідник приневолений був заняти становище до виводів референта п. Полякевича. Він ствердив, що теперішні великі суми, видавані на емеритуру, мають своє джерело в цьому, що уряд занадто легко позбувався молодих урядовців, які могли ще працювати, а на їх місце брав нових. В б. австрійській державі справа емеритури для урядовців була трактована незвичайно обережно і в стан спочинку переношено тільки з дуже важних причин. Дальше бесідник зазначив, що теперішню новелізацію закону не уважає останньою, бо і з дискусії членів комісії і з заяв представників уряду і від референта він набрав переконання, що справа емеритального фонду наближається до зовсім нової форми, іншої, як це було до цієї пори. Щодо справи, яка нас безпосередньо цікавить, а саме емеритур б. австрійських (чи інших держав) урядовців, неслушно ствердив п. Полякевич, мов би польський уряд, даючи цим людям емеритуру, кермувався тільки „доброю волею“. При цій нагоді пос. Великанович відчитав відповідні артикули Віденської Конвенції з 1923 р., ратифікованої польським соймом в січні 1931 р., в яких виразно сказано, що польський уряд зобовязується виплачувати емеритуру чи відповідну відправу всім урядовцям б. займанщини, оскільки вони до цієї пори не приняті до служби. (Зміст артикулів Конвенції був друкований в „Ділі“). Томуто пос. Великанович ствердив, що заява референта про „**лише**“ добру волю польського уряду не має стійности, бо Конвенцію підписали правні делеґати польської держави і булоб дивне, якби уряд схотів ці підписи трактувати з меншою повагою, як воно бути повинно.

Промовець ілюструє після того важке положення зльокавтованих урядовців, незаконність відмовлення їм службового приділу, або належної емеритури, тимбільше, що 90 проц. з них упали жертвою лише особистих злобних доносів. Дальше вставляє до новелі відповідні поправки, які бралиб під увагу справедливе вирішення емеритури, чи то приняття до служби зльокавтованих, як це передбачує наведена Конвенція. Він також апелює до тої „доброї волі“, про яку говорив віцемаршал Полякевич, а також до совісти членів комісії, які повинні вже раз закинути воєнні настрої до громадян української народности й ухвалюючи зголошені поправки, дати доказ **доброї волі**. Також зголосив пос. Великанович резолюцію такого змісту: „Сойм взиває уряд, щоби всіх державних службовиків і учителів бувших займанщин, непринятих до служби в польській державі, приняв, оскільки вони мають кваліфікації до праці, а іншим визначив емеритуру“.

Доля зголошених поправок, як і наведеної резолюції, сумна, бо міністр скарбу і референт заявилися проти них. (Кульоарні сплетні кажуть, що причиною неґативного становища уряду є лихий матеріяльний стан польського скарбу). Внаслідок становища уряду більшість комісії, зложена з послів ББ, відкинула цей, такий пильний і важний акт справедливости. У відповіди пос. Великановичеві п. Полякевич твердив, що уряд респектує Віденську Конвенцію, виконає її і збирає в тій ціли відповідні статистичні матеріяли.

Пос. Великанович зголосив усі свої поправки і резолюцію, як голос меншости на

ФЕЙЛЄТОН „ДІЛА“ З ДНЯ 17. БЕРЕЗНЯ 1931.

Д. ДЕРЖАВНИК. 6)

При будові державности.

Втрата Холмщини. — Формування армії. — Чорноморська фльота.

9. листопада міністр закордонних справ Дорошенко, який перебував тоді в Берліні, заключив тоді з німецьким урядом формальну умову про обсадження Холмщини, евакуованої австрійцями, двома дивізіями німецького війська і про допущення туди української цивільної адміністрації. Але саме того дня вибухла в Берліні революція, а пять днів пізніше вибухло й повстання проти гетьмана на Україні, яке перешкодило на *Холмщині* й обороняти її від поляків. На початку грудня українську адміністрацію у Бересті заарештував польський відділ ген. Івашкевича й вона опинилася в таборі для інтернованих в Калиші. Втрата Холмщини й Підляша була одним з перших наслідків упадку Української Держави.

Уряд Української Держави розумів вагу збройної сили, як головної підстави й запоруки істнування України, як самостійної держави. Тому-то організація реґулярної української армії, згідно з найновішою військовою технікою була одною з головних гетьманського уряду. Та з огляду на фактичну окупацію України арміями Німеччини й Австро-Угорщини по умові ще з урядом Центральної Ради гетьманський уряд не мав у цій справі вільної руки. За гетьманства продовжували підготовчу працю для формування реґулярної української армії, наміченої ще за попереднього уряду, але німці довго не давали змоги приступити до її фактичного творення, а коли, врешті, згодились не робити в цім напрямку перешкод, то вже було пізно.

В половині вересня 1918 р. був ухвалений радою міністрів за згодою гетьмана вже раніше вироблений генеральним штабом плян організації української армії. Політична ситуація на Україні була така, що треба було спішитися з формуванням власної реґулярної армії. Але німці, визнавши принципіяльно потребу такої армії і давши згоду на її формування, фактично відтягали момент реалізації вироблених уже плянів запевняючи український уряд, що вони своїми силами вдержать кордони України і порядок в середині краю. На домагання німців речинець першого покликання рекрутів відсунули аж на листопад.

Покликання до війська рекрутів мало відбутися в двох головних речинцях: 15. листопада 1918 р. і 1. березня 1919 р. 15. листопада мало бути покликаних 85.000 людей, а 1. березня 1919 — 70.000 людей. Не треба забувати, що Україна саме пережила добу більшовизму; хвилювання народніх мас, з дна яких випливали наверх найгірші, неспокійні, авантюрничі елементи. Треба було стерегтись, щоб у нову армію не увійшли розкладові елементи, вже затроєні більшовицькою пропаґандою і здеморалізовані. Досвід з т. зв. вільним козацтвом 1917 року показував, що при зручно переведенім орґанізації можна досягти дуже гарних результатів і утворити серед самого населення кріпку орґанізовану й узброєну верству, яка стояла би на сторожі інтересів ладу й спокою. Ці міркування й привели гетьмана до думки, про відродження колишнього українського козацтва, як окремого стану.

Справа Чорноморської фльоти була скомплікована не тільки впливом центральних держав, але ще й претенсіями на цю фльоту з боку Радянської Росії.

Коли ще голова ради міністрів У. Н. Р. звернувся до німецького командування в справі вияснення долі Чорноморської фльоти, команда відповіла 19. квітня 1918 р. таким листом: „Згідно з точними донесеннями російська Чорноморська фльота розбилася на окремі частини, державна приналежність яких не є відома“.

Фактично, вже на початку літа останки російської фльоти на Чорному Морі й прибережні укріплення опинилися в руках німців. Український уряд, маючи повну надію, що Чорноморська фльота перейде таки до українських рук, орґанізував морське міністерство під проводом контрадмірала М. Максимова, удержував кадри морських офіцерів, техніків і спеціялістів, видавав кошти на удержання в порядку й на направу чорноморських портів — у Севастополі, Миколаєві.

Справа фльоти була предметом постійних переговорів не тільки з боку українського міністерства закордонних справ, але порушувалась і підчас перебування в Берліні премієр-міністра Лизогуба і самого гетьмана.

(Продовження буде.)

повний сойм, але, знаючи теперішню техніку сойму і його більшість, не бачить надії на кращу долю внесків, як це було в комісії. Зльокавтовані приневолені чекати ще якийсь час на виконавчий розпорядок до Конвенції.

Одначе, не зважаючи на все те, всі зголошення з домаганням емеритури мусять бути внесені в речинці до 12. травня 1931, як про це в „Ділі" вже подавалося.

З православного життя на Волині.

Перехід на уніятство.

Майже на протязі 10 років мешканці села Гнидави на Кремянеччині вели невпинну боротьбу зі своїм священиком Анфімом Лукасевичем, який в своїй пастирській діяльності не завсіди кермувався засадами моралі. Постійні скарги перед духовною владою нідочого не довели. Тоді в тих днях 70 парохіян перейшло на унію, заняли під богослуження православну каплицю і запросили до себе уніятського священика Гука. Лише після того Волинська Дух. Консисторія зараз-же перенесла Лукасевича на іншу парохію, а до Гнидави призначила о. Лозовича, що став вже відомий з подій в Заліщах, де його парохіяни не прийняли і другий раз „висвятили". Маємо великий сумнів, чи такий „пастир" може внести заспокоєння серед подражненого населення с. Гнидави.

Продають церковні маєтки.

До уміщеної недавно в нашій газеті статті під заголовком „Ліквідують церковні маєтки на Волині" просять нас зробити слідуючі спростування і доповнення:

1. В Загаєцькому монастирі на Кремянеччині мають продати не 30 га, як зазначено в цій статті, а 326 га. Крім цієї землі покищо не мають заміру продавати більше землі. 2. До зреалізування тої продажі не мають ніякого відношення члени Волинської Дух. Консисторії протоєреї Борецький і Яковлів, які в тій справі до Луцька не їздили. 3. Зате цілу ту справу має перепровадити секретар Консисторії Василь Покровський, спеціяльно на то уповноважений, очевидно з тої причини, що, по-перше він є правником по освіті, а, по-друге, він управляє і завідує всією господаркою Загаєцького монастиря і довів її до такого „блискучого" стану, що монастир мусів віддати під застав новозбудований млин; але і його забракло, і тому прийшлося продавати і монастирську землю.

——о——

Міністр своє — а кураторія своє...

Перед святом іменин марш. Пілсудського.

Нам прислано з провінції такий документ часу, який Кураторія розіслала до всіх шкіл державних і приватних, в тому числі й до шкіл українських:

Kuratorjum Okręgu Szkolnego Lwowskiego we Lwowie. Dnia 2. marca 1931 r. Nr. 0. — 336/31. Z powodu zbliżającego się dnia imienin Pierwszego Marszałka Rzeczypospolitej Polskiej, Józefa Piłsudskiego, Kuratorjum zachęca gorąco Dyrekcje i nauczycielstwo wszelkich typów i stopni szkół, zarówno państwowych jak i prywatnych, do zorganizowania w dniu 19. marca b. r. przy współudziale młodzieży uroczystych poranków, połączonych z przemówieniami, odczytami, deklamacją i t. d. Dzień 19. marca b. r. jest wolny od nauki szkolnej. W związku z imieninami Marszałka Piłsudskiego Komitet Dziesięciolecia Zwycięskiego Odparcia Najazdu Rosji Sowieckiej zainicjował złożenie ogólnego hołdu Pierwszemu Marszałkowi Polski J. Piłsudskiemu, Wodzowi Narodu. Aby dać możność każdej jednostce wzięcia udziału w złożeniu hołdu, Komitet wydał pocztówki z podobizną Marszałka i odpowiednim napisem w cenie po 15 gr. za sztukę. Dyrekcji szkół średnich dla swoich szkół, a Panowie Inspektorzy dla podległych szkół powszechnych zamówią w Komitecie odpowiednią ilość tych pocztówek i zechcą dopilnować, ażeby każdy uczeń (uczenica) indywidualnie złożył na pocztówce życzenia Pierwszemu Marszałkowi Polski Józefowi Piłsudskiemu. Materjał odezwowy i szczegółowe wskazówki co do sposobu przesyłania pocztówek na Maderę załączy Komitet do przesłanych pocztówek. Karty pocztowe należy wysyłać w czasie od 10. do 15. marca b. r. z podaniem imienia, nazwiska i dokładnego miejsca zamieszkania wysyłającego życzenia i skierować kartę pod adresem: Monsieur Marechal de Pologne J. Piłsudski, Funchal Madeira. Kuratorjum spodziewa się, że nauczycielstwo, pp. dyrektorzy, kierownicy szkół oraz osoby pracujące w administracji szkolnej wezmą również udział w uczczeniu imienin Marszałka Piłsudskiego przez przesłanie mu indywidualnie życzeń. Do pocztówek dołączy Komitet czek, którym Dyrekcje i Panowie Inspektorzy uregulują należność w nieprzekraczalnym terminie do dnia 31. marca b. r. — Za Kuratora Okręgu Szkolnego: Dr. M. Mendys, Naczelnik Wydziału.

Зараз після одержання того розпорядку Рада Шкільна Повітова в Заліщиках (як і в інших повітах) розіслала до підчинених собі шкіл такий „окульнік":

Rada Szkolna Powiatowa w Zaleszczykach. Dnia 4. marca 1931 r. Nr. 437/3. Imieniny Marszałka Piłsudskiego (dnia 19. marca 1931 r.). Do wszystkich Kierownictw publicznych szkół powszechnych w powiecie. Przesyłając odpis okólnika Kuratorjum do wiadomości, zawiadamiam, że Rada Powiatowa zamówiła już dla tamtejszej szkoły odpowiednią ilość pocztówek w Wojewódzkim Komitecie Obywatelskiego Obchodu Imienin Marszałka J. Piłsudskiego we Lwowie (ul. Sykstuska 43, parter), który nadeśle zamowioną ilość wprost do Kierownictwa każdej szkoły. Jednocześnie polecam ściśle zastosować się do zarządzenia Kuratorjum. O. S. L. w tej sprawie, a w szczególności zaznajomić się dokładnie z nadesłaną odezwą Komitetu co do sposobu i czasu wysyłania wypełnionych pocztówek, oraz dołożyć wszelkich wysiłków i możliwych starań, by akcja ta objęła jak największe i najszersze kręgi młodzieży szkolnej, która życzeniami swemi powinna zadokumentować i zamanifestować udział młodzieży szkolnej w ogólnym holdzie, składanym przez społeczeństwo Wodzowi Narodu z okazji Jego imienin. Rada Szk. Powiatowa nie wątpi i ma głębokie przekonanie, że również Pp. Kierownicy szkół oraz Pp. Nauczycielstwo wezmą udział w akcji uczczenia imienin Marszałka Piłsudskiego przez przesłanie Mu indywidualnie życzeń. — Do dnia 25. marca 1931. doniosą Kier. Szk. o przebiegu akcji obchodu uroczystości, a w szczególności przedłożą sumaryczny wykaz ilości wysłanych pocztówek na Maderę przez młodzież szkolną, oraz ilości wysłanych pocztówek przez nauczycielstwo. — Przewodniczący Rady Szkolnej Powiatowej, Inspektor Szkolny K. L Michalik w. r.

ОСТАННІ ВІСТИ

З СОЙМУ.

Повінь на Підкарпаттю.

Український Клюб вніс на соймовім засіданні 10. ц. м. внесок до правительства в справі нової повіні Стрия та Опору коло Синевідска Вижного і Корчина. Посли домагаються негайного відшкодування для потерпівших і запитують, коли нарешті предложить правительство соймові докладний плян регуляції рік та гірських потоків на Підкарпаттю.

ВИЯСНЕННЯ НЕМАНОВА.

Аг. „Іскра" помістила вияснення журналіста Неманова в звязку з нападами польської преси на нього з нагоди польсько-українських розмов. Неманов заявляє, що він не переконував українців, аби не робили уступок у розмовах із представниками клюбу ББ та щоби взагалі робили перешкоди українсько-польському порозумінню. Неманов інформувався лише в українських послів і сенаторів, а також у поляків. Українцям ніяких рад не давав. Розмови свої з українцями зясує у французьких газетах, бо він є кореспондентом „Парі Міді", „Парі Соар" і „Ля Депеш де Тулюз", а не англ. „Таймс-ів", як це хотіла його представити польська преса.

Аг. „Іскра" додає від себе, що вісти про акцію Неманова серед українських парляментаристів мала з власного, найвідпоствіннішого джерела, що покривалися з інформаціями „Експресу Пор.". Той часопис дістав ці вістки зі своїх інформаційних джерел. Вісти ті рішучо вказували на Неманова, як кореспондента „Таймс-ів". Виявлення поль. пресою двозначної ролі Неманова та дезавуючий комунікат „Таймс-ів" поставив закорд. гостя в прикре положення. Ми розуміємо це і готові співчувати й жаліти — кінчить аг. „Іскра" — коли не те, що польська преса покликана теж стерегти, щоби чужинці не киринили у вн. польських справах без огляду на становище, яке займають у закорд. пресі.

СПИС НАСЕЛЕННЯ 9. ГРУДНЯ.

На основі ухвали ради міністрів загальний спис населення в Польщі переведуть 9. грудня 1931. Переведення спису мотивують тим, що конче треба доповнити недостачі з ділянки найновіших і точних даних про відносини населення, звання, національність маєток і т. д. На видатки перепису передбачено в бюджеті 1931-2 р. 4 міл. зол.

АРЕШТУВАННЯ В БОРИСЛАВІ.

Дня 13. березня поліція в Бориславі арештувала 21-літн. Мик. Плитича та 25-літн. Карла Капка. Їм закидають, що 7. березня напали в Городенці на Фр. Камінського та під загрозою забрали в нього 77 зол. Їм обом закидають теж, що 7. лютого стріляли до паляча фірми Стандард Нобель, Йос. Мікося, щоби його ограбити.

УЧЕНИКИ ХОТІЛИ ОГРАБИТИ ЛИСТАРЯ.

Поліція в Лодзі довідалася, що на грошового листаря Міхальського готовлять грабіжницький напад. Поліція вислала агентів і ці приловили двох абітурієнтів міської торговельної школи, 17. і 18-літнього, а саме як один із них кидався на листаря з револьвером, а другий з молотком. Листар мав 17 тисяч зол.

ЗА ВБИВСТВО БАТЬКА.

Суд присяглих у Перемишлі засудив Романа Товарницького на 4 роки тюрми за це, що дня 5. лютого застрілив свого батька Едмунда. Прокуратор і оборонець зголосили відклик від присуду.

ЗГОРІВ МЛИН.

У Серафинцях (пов. Городенка) згорів моторовий млин із уладженням, вл. Мор. Провізора. Шкоди є на 40.000 зол.

ВИБУХ У КАВАРНІ.

На відомого атлета-змагуна Богуна-Макаревича виконано у Львові в каварні „Севіля" при Бернардинській площі бомбовий замах. А саме, коли він сів на кріслі, наступив вибух. Вибух попарив Богун-Макаревича. Це так пімстився на Богуні-Макаревичу Вол. Горівчак, (кельнер без заняття), що мав із ним якісь порахунки.

АРЕШТУВАЛИ ВБИВНИКА.

Поліція арештувала Каз. Суся, який на Замарстинові вбив кафляря Вол. Радомського. Сусь признався до вбивства, а оправдувався тим, що Радомський на суд. розправі зізнавав проти нього.

АРЕШТУВАННЯ ЮГОСЛАВЯН У ВІДНІ.

Віденська поліція арештувала трьох югославян із Загребу. В арештованих найшли фальшиві пашпорти, револьвери, кинжали й муніцію. Вони готовили замах на хорватського емігранта Петіча.

——о——

СПОРТ

ГАКІВКА.

АЗС—ЛЕҐІЯ 1:0 (0:0, 0:0, 1:0).

Дня 15. березня відбулися рішаючі змагання в гаківці на штучнім леді в Катовицях, з повищим вислідом, на основі якого АЗС (Варшава) є мистцем Польщі у гаківці.

КОПАНИЙ МЯЧ У ЛЬВОВІ І В КРАЮ.

Перші товариські змагання у копанім мячі у Львові відбулися між:

Чорні—Світезь 8:2 (5:1).

Лехія—6. Сан. Баон 4:0 (2:0).

КРАКІВ. **Краковія—Сола (Освенцім) 20:0**

КРАКІВ. **Гарбарня—Звежинецький 7:0 (4:0) (11:0).**

КРАКІВ. **Леґія—Висла 2:2 (2:2).**

ПОЗНАНЬ. **Варта—Ґеданія (Данціґ) 4:2 (3:2).**

Оборона прав рідної мови в гр.-кат. церкві.

Практичне примінення тези „nullum crimen sine lege". — Констернація після рішення Найвищого Суду. — Повінь нових рескриптів двома шляхами. — Interpretatio autentica.)

III.

Цікавий цей документ теперішнього часу звучить дослівно:

„Przedłożonych tut. Sądowi pow. dnia 5/1. 1931 wykazów zmarłych i dzieci nieślubnych za czas od 1/10—31/12. 1930, tudzież Starostwu wykazów o naturalnym ruchu ludności za IV. kwartał 1930, wypełnionych w języku nie państwowym, nie przyjmuję do wiadomości i odwołując się do moich zarządzeń w powyższem przedmiocie z dnia 23/9. 1929 L. 8359 i 9/10. L. 6029/29, tudzież mego przypomnienia z dnia 14/12. 1930 L. 4729/30 i stosuję niniejszem na zasadzie art. 8, 14, 15, 45—48 rozp. Prez. R. P. z dnia 22/3. 1928 o przymusowem postępowaniu w administracji Dz. ust. R. P. Nr. 26 poz. 342 i przy oparciu się na postanowienie prawne szczegółowo powołane o powyższem zarządzeniu względem Wielebnego Ks. Proboszcza jako prowadzącego metryki karę pieniężną w kwocie 50 zł. celem przymuszenia sporządzania wspomnianych wykazów w języku państwowym. Zarazem proszę o przedłożenie mi tych wykazów do dni 7 pod rygorem zastosowania ponownej kary pieniężnej celem przymuszenia wykonania właściwych wykazów.

Przeciw powyższemu orzeczeniu egzekucyjnemu służy po myśli art. 18, 19 punkt a) wyżej cytowanego rozp. o postępowaniu przymusowem w administracji i tylko w wypadkach w tymże przepisie określonych prawo wniesienia odwołania do Urzędu Wojewódzkiego w Tarnopolu przez tut. Starostwo w terminie 14-dniowym po dniu doręczenia.

Ewentualne odwołanie niema mocy wstrzymującej w myśl art. 18. punkt 3. wspomnianego rozporządzenia.

З уваги на вище сказане документ цей не потребує ніяких коментарів. — Ані одно зарядження не має правної основи, ані слівцем не згадує він про якийсь припис закону, на котрім міг би опертися... Все неформальне, безпідставне і нелегальне! Осуджене Найв. Судом у Варшаві.

З судовими виказами староство не має нічого спільного. Всі суди приймали такі викази досі на таких формулярах і **досі роблять з них** урядовий ужиток (котрого один автентичний і оригінальний формуляр предкладаю на вічну памятку до Національного Музею) — **то мусять і дальше такі викази приймати**, бо досі ніщо не змінилося і польський закон про мову того стану досі не рушив.

Зрештою, як може староство **не** приймати до відома виказів, **з котрих Повітовий Суд в Чорткові зробив уже урядовий ужиток** і на їхній підставі заложив відповідні акти спадкові і пупілярні?

Не думаю, щоби староство, здаючи собі справу з нелеґальности такого тексту, хотіло зарискувати виконанням згаданих там погроз і стягати наложені й дальші грошеві кари!

Те саме відноситься до зазиву предкладати **другі** викази до суду. По що? В якій ціли, коли надіслані судові були **урядово використані?** Зрештою нема ніякого припису закону, щоби староство могло **не приняти** до відома, або казало собі предкладати **другі** викази для суду, котрих приписаний законом **примірник вислано вже до компетентної** судової влади!

З другої сторони староство не має також ніякої правної основи видавати наказ предкладати **другі викази** в урядовій мові „про природний рух населення", хочби з тої причини, що Головний Статистичний Уряд **досі приймав і приймає** такі викази, зладжені в українській мові, а на основі розп. През. Р. П. про статистику природного руху людности з 1. II. 1927 № 10. п. 76 (як це підніс Найв. Суд у своїх рішеннях) адміністраційна влада I. інст. є уповажнена „лише до зарядження виконання чинности (виказу) на кошт провинившого (арт. 6) **на випадок непредложення** і несповнення **поручення взагалі** (неуділення виказу)". Головний Статистичний Уряд ніколи не відкидав таких виказів, ані також не видавав ніяких доручень, щоби такі „викази" були зладжені лише в державній мові (польській), а староство не є компетентне до видавання таких доручень в імени компетентного Статистичного Уряду, котрий сам того домагається!

Проти того останнього рескрипту староства в Чорткові заремонстрували слушно всі гр.-кат. парохи шляхом рекурсів до Воєвідського Уряду в Тернополі, сподіючися, що таке очевидно (хочби формально) нелеґальне зарядження буде знесене.

Іншим шляхом пішов повітовий староста в Копичинцях у своїм рескрипті з 1. XI. 1930 р. Висказавши своє здивування, що: **„zdarzają się wypadki, że niektórzy księża, prowadzący księgi metrykalne, przedkładają Starostwu metryki i wykazy statystyczne w języku macierzystym, opierając się na postanowieniu Sądu Najwyższego w Warszawie z maja b. r."** (так, якби вони це робили щойно перший раз і то щойно після рішення Найвишого Суду), вияснює, що Найвищий Суд **„orzekł jedynie o braku sankcji karnej w wymienionych ustawach, k w e s t j i zaś, czy osoba prowadząca księgi metrykalne, wezwana przez władzę administracyjną do przedłożenia wyciągu z księgi metrykalnej, albo wykazu statystycznego, może wezwaniu temu uczynić zadość w języku macierzystym — nie rozstrzygnął"**.

П. староста в Копичинцях забуває, що Найвищий Суд, проголошуючи в цій справі на самім початку свого основного рішення (24. V. 1930) загальну тезу карного права **„nullum crimen sine lege"** та висказавши в дуже конкретній формі не лише те, що в поступованню гр.-кат. парохів нема ніякого **„crimen"** = проступку але також, що у всіх згаданих законах, на підставі котрих (а приноровлювано ріжні закони б. Австрії і польські) староство й окружний суд в Чорткові намагалися карати, — не має ніякої карної санкції, себто каригідности, — устійнив, що у відношенні до поступовання гр.-кат. парохів адміністраційна влада моглаб за такі „wykroczenia" лише тоді карати, **jeżeliby to były wykroczenia przeciw zakazom, do których wydawania Władze te (себто староства) zostały przez obowiązujące przepisy prawne powołane"**. А того в даній випадку нема, як це вище виказано.

Д-р Остап Юрчинський.

—o—

З листів до Редакції.

I.

Високоповажаний Пане Редакторе!

Повітовий Комітет обходу імени Маршалка Пілсудського в Товмачі підписав мене на відозві без мого відома, коли мене не було навіть в Товмачі.

Прошу помістити у Вашій часописі заяву, що мене підписано на згаданій відозві без мого відома і без згоди.

З високим поважанням

Д-р Іван Макух.

Товмач, 13. березня 1931

II.

Високоповажаний Пане Редакторе!

В числі 1-ім тижневика „Мета" попало поміж членів-основників „Українського Католицького Союзу" і моє імя. Думаю, що це сталося через недогляд, бо я ні членом-основником не був ні взагалі до УКС свого приступлення не зголосив.

З поважанням

Д-р Іван Брик.

НОВИНКИ

Вп. Стадник, директор театру! Прошу негайно подати свою адресу! Д-р М. К. Зборів.

— **На волі.** Дня 10. ц. м. вийшов на волю Іван Габрусевич по 3-місячному слідстві.

— **На допомогу Рідному Краєві** зложили в чеських коронах і переслали на руки голови Т-ва „Просвіта". Збірка в Береговi — 272; І. Крайник — 110; М. Вербинець, Ю. Колцуняк, о. П. Котович, П. Кульчицький-Полівка, С. Медвідь, д-р І. Рихло по 100; М. Никорак — 70; О. Даньчик (збірка в Тячові) — 55; д-р Бірчак В., М. Велигорський, Д. Галяк, д-р О. Гупаловський, К. Дуб, К. Заклинський, В. Когут, інж. Б. Лавринович, д-р М. Новаківський, д-р І. Панкевич, С. Чайка, інж. В. Чапля й інж. П. Яремкевич по 50; д-р А. Окопенко — 40; д-р М. Бращайко, д-р Р. Венгринович, Т. Гірний, О. Лукачева по 30; Я. Голота — 25; А. Алиськевич, Е. Булка, С. Войтович, І. Грицик, Гутникова, д-р А. Гончаренко, С. Гмитройко, М. Долинаєва, П. Кахній, К. Кучаленко, Л. Кульчицький, М. Коньовський, Д. Максимюк, А. Одинська д-р О. Павлюх, д-р В. Пежанський, д-р Р. Стахура, В. Струк, В. Устіянович, А. Циганик по 20; Стахурівна, 15; А. Буркацький, А. Бабота, М. Бабота, А. Галізів, Ф. Гавилей, Т. Гудз, В. Грица, І. Даниллик, Дикова, І. Захарко, Д. Коломиєць, М. Кос..., М. Кохан, д-р Т. Лавецький, М. Любинецький, С. Матвіїв, інж. Т. Мельничук, А. Мудрицький, М. Макаришин, Е. Маджачева, Н. Н., д-р В. Одинський, В. Олійник, С. Петрик, І. Петрик, інж. О. Санат, д-р І. Стасишин і М. Філяк по 10; Т. Козак — 6; І. Антонів, М. Багрій, інж. М. Бутовський, О. Биків, Д. Грицюк, П. Дюс, І. Костів, І. Кутула, І. Левенець, М. Макар, О. Мілян, Т. Мошиц, Д. Мошиц, М. Настич, Н. Н., Т. Одливаний, О. Осташ, І. Пикулицький, д-р А. Рудий, І. Сохацький, І. Сподарик, Стельмахович, К. Чабан по 5 чк.

— **Крематорію у Варшаві** хоче збудувати приватне підприємство. В ній моглиб палити тіла лиш тих, що перед смертю виразно виявлять таке бажання. Є надія, що польська влада дозволить таку крематорію (першу в Польщі) збудувати і пустити в рух.

— **Ревізії в жидівськім Академічнім Домі.** Варшавська поліція дістала повідомлення, що в жидівськім Академічнім Домі відбуваються тайні комуністичні збори і зробила в тім домі ревізію. Арештовано 5 студентів, в яких нібито найшли багато компромітуючого матеріялу. Між арештованими є також чільний організатор жидівського студентства Хмельницький.

— **Хто дістане візу до Америки?** Незабаром уряд Зед. Держав видасть своїм закорд. посольствам інструкції, щоби видати візи тим особам, які мають жінок або чоловіків в Зед. Державах, але тільки тим, що оженились перед вереснем 1930 р. Візи дістануть лиш ті чоловіки й жінки, яких родини в Америці можуть дати їм удержання.

— **Закарпаття у фільмі.** Чеський фільмовий оператор Карель Пліцка, автор двох словацьких культурних фільм, зладив нову фільму п. з. „Весна в Підкарпатській Руси". Фільму виконала фірма „Електа-журналь".

— **Мадярщина має 8,683.740 мешканців.** Статистичний уряд в Будапешті повідомляє, що Мадярщина має по новому переведенні конскрипції 8,683.740 мешканців. Природний приріст населення виносить ок. 10 проц. Перед 10 роками мала Мадярщина 7,089.000 населення. З теперішніх 8,683.740 мешканців припадає на мущин 4, 245.000, на жінки 4,438.000.

— **Гомосексуаліст убив двох товаришів.** Дня 11. ц. м. до дирекції поліції в Братиславі на Словаччині хтось зателефонував, що за містом коло інтернату лежить два трупи вбитих робітників і що в інтернаті є свідок того вбивства. Поліція пішла до інтернату і справді там застала 20-літнього столяра Михайла Кирча, який попровадив поліцаїв на місце, де лежали трупи. Михайло Кирч сказав, що вбивником двох робітників є 19-літн. робітник Андрій Пфнайсль а вбитими є Карло Столяржік і Карло Карнер, обидва робітники з Братислави. Поліція найшла вбивника Пфнайльса й арештувала його. Він признався, що вбив двох своїх товаришів, але оправдував себе тим, що вони обидва були гомосексуалісти та хотіли його силою примусити до сексуального акту. Натомість свідок убивства Михайло Кирч справу представив зовсім інакше, а саме так, що Андрій Пфнайсль сам є полово ненормальний, що він сам запросив його і двох убитих товаришів на прогульку за місто, там намовляв одного з них до анормального сексуального акту, а коли товариші обурились та ще й вдарили його кілька раз, то Пфнайсль так схвилювався й попав у злість, що стріляв кілька раз, убив Столяржіка і Карнера, а відтак утік до дому.

— **Смерть вбивника Воровського.** В мексиканськім місті Мекносі помер Моріс Конраді, який 1923 року підчас льозанської конференції вбив предсідника радянської делеґації Воровського. Конраді був старшиною російської армії і тиняючись на еміграції порішив убити хоч одного більшовика, тому, що більшовики вбивають міліони, як це він зізнав по арештуванні. Суд в Льозанні увільнив Конрадія від вини й кари, бо доказано, що більшовики вимордували членів його родини.

— **Небезпечна шопка.** Комісаріят польського уряду у Варшаві видав розпорядок замкнути т. зв. „шопку політичну", в якій виставлялись здебільша фарси і виголошувались рецитації сатиричних віршів і куплетів на політичні сучасні теми. Шопку цю замкнено тому, що вона не дотримувала розпорядків цензури й виставляла сконфісковані сатири. Треба згадати, що авторами політичних сатир для цієї шопки були навіть дуже талановиті і відомі польські письменники, здебільша з табору опозиції.

— **Дві години в обличчю смерти.** Автобус, що курсує між Калішем і Лодзею переїзджаючи великий міст на ріці Варті, хотів оминути віз, зломив поруччя і зависнув над рікою, що саме прибула. Пасажири не могли втекти з автобуса, бо найменший рух міг штовхнути автобус разом з ними з моста в воду і пасажири пересиділи так над рікою 2 годині, аж прийшла пожежна сторожа й урятувала їх.

— **Вражливий власник фільмового виробництва.** До ателіє фільмового виробництва Лябор-фільм у Варшаві, вул. Ясна 22. закралися в ночі злодії і шукаючи за грішми, знищили ціле ателіє. Бандити найшли тільки 15 золотих і повтікали. Власник фільмового підприємства Гортан побачивши вранці зруйноване своє ателіє, дістав удар серця і впав трупом. Поліція шукає злодіїв.

— **Цікавий реферат графа Кайзерлінга.** Відомий німецький фільософ граф Кайзерлінг виголосив у Берліні й Парижі реферат про сучасну Европу. Головною причиною недомагань нашої сучасности він уважає механізацію життя, яка машиною вбила живі джерела життя. Державний лад убиває цінність індивідуальности, свободу одиниці, вводить перемогу голого інтелекту над духом. Християнізм проповідував любов ближнього, а нинішна держава, йдучи до соціялізму, змінила ближнього в спільника, члена організації, якого любити не можливо, якого тільки вважається співробітником з конечности. Суспільність дбає про кількість, не про якість. Замість любови до конкретної людини соціялізм примушує любити абстракт не людство. А як любив людство Торквемада, Робеспер, Ленін, Дзержинський, це всім відомо. Механізація ворог духа й одиниці, яка веде до декаденції, до упадку не лиш духового, а й фізичного. Інтелектом, раціоналізмом не оправдається й не виховається ні чести, ні героїзму, ні любови, ані приязни, ні того всього чим життя збагачується, та що надає життю красу. Тільки культ почувань, тільки боротьба за одуховлення відродить людство. Реакція почнеться там, де дух найбільше скований, де життя найбільше змеханізоване — в Америці. Відтам почнеться боротьба за індивідуальність, за одуховлення життя, за свободу одиниці.

— **Гонорарі фільмових артистів.** Щотижня фільмове виробництво в Голівуді виплачує артистам майже 50 міліонів франків платні, 750 головних артистів заробляє річно 700 міліонів франків. Один Гарольд Льойд дістає річно майже 20 міліонів франків, але останнього року платні артистів зменшуються.

— **На кордоні Трансйорданії.** Ватага бедуїнів напала на військо, що охороняло кордон Трансйорданії. Військо це складалось з арабів. Бедуїни втратили 6 осіб і мусіли відступити.

— **Родинні відносини в Австрії.** Статистика виказує, що в Австрії тепер є 125.000 дітей неправого ложа, а 80.000 супруж живе без церковного шлюбу.

— **Западається земля.** Біля м. Шаґляр у Франції усувається земля. Вона знищила вже два села. Велитенська маса землі, поверхнею 40 гект.

посувається зі скорістю 150 м. на годину. Земля посувається просто на доми містечка, яке населення покинуло. Багато домів земля вже засипала. В усій долині чути гук і лоскіт. Потік у тій долині змінив річище. Рятункова акція вихіснує це, щоби змінити напрямок, у якому посувається земля.

— **Анґлія найбільше дбає про безробітних.** Англійський міністр скарбу Филип Сновден, виголосив промову, в якій сказав, що Анґлія найбільше дбає про поміч безробітним, більше як другі промислові краї, напр. Америка або Німеччина.

— **Ідуть з міст на фарми.** Торік в Америці 1.392.000 робітників покинуло міста і перенеслось на фарми. Був це наслідок безробіття.

— **Бабський бунт.** В м. Мексику, столиці Мексика, полісмен Ісая Кастілло, хотів розборонити дві жінки, що бились на місті. Та на поміч їм поспішило богато жінок, які піднесли крик і напали на полісмена та зачали його бити. Полісмен не знав що діяти з горячими мексиканками. Добув револьвер і вистрілив на пострах. Баби розбіглись, але куля зранила чоловіка, що ішов собі спокійно і приглядався авантюрі.

— **Задзвонив дзвін волі.** В неділю, 22. лютого, в 199-ті роковини уродження Джорджа Вашинґтона, посадник Філядельфії, Мекій, ударив молотком 13 разів у Дзвін Волі в Домі Самостійности при вулицях 6-ій і Честнат. Як відомо, Дзвін Волі зломаний, і його серце не дзвонить вже близько 100 літ. Мейор Мекій задзвонив 13 разів на спомин зачатку Америки від 13 перших держав „Заявою Самостійности“, яка сталась ділом аж після перемоги Вашинґтона над військовою силою Анґлії.

— **З життя американського студентства.** Статистика виказує, що в теперішню пору 280.000 американських студентів студіює так, що рівночасно працює для хліба в редакціях, в фабриках, торгівлі, продажю ґазет на вулицях і т. д. Багато з них потішає себе тим, що міліонер Рокфелер в молодості продавав також ґазети на вулиці.

З судової салі.

ЗНОВУ СПРАВА ПІДПАЛІВ.

Вже третій день перед львівським судом присяглих відбувається розправа проти *Назара Заяця*, уродженого 1904 року в Василеві пов. Рава Руська і *Гриця Федоровича*, уродженого 1904 р. в тім-же селі. Акт обвинувачення говорить, що вони обидва належали до УВО і з наказу тієї орґанізації дня 3. серпня 1930 р. у Василеві підложили огонь під 3 стирти жита та 4 стирти сіна власности Осипа Щербіцького і викликавши пожежу, спричинили значну шкоду, чим провинились проти §§ 58, 166, 167.

В обґрунтуванні акту обвинувачення сказано, що УВО має на меті „зліквідувати ненависну польську „окупацію“ і створити з польських південно-східних земель українську незалежну державу, а саме шляхом збройного повстання“. Підпал у Василькові був одним з епізодів діяльности УВО.

Ініціяторкою підпалу стирт Щербіцького була 16 літня учениця семинарії *Катерина Стельмах*, яка по саботажах утікла до Канади. Вона намовила Заяця вступити до УВО, давала йому читати „Сурму“ і заприсягнула його так, що казала положити руку на інструкції УВО й промовити: „Присягаю на це, що в тій книжці написано та що те буду в міру спроможности виконувати“.

Піднесення трьох пальців при присязі означало три кличі УВО: „вірно, бистро, обережно“.

Після присяги Заяць взяв собі до помочі Федоровича і підпалив стирти Щербіцького тому, що він доносив усе, що роблять українці до поліції та підчас виборів шкодив українцям.

Вину тих підсудних виявив *Михайло Яцишин* з Хлопятина, який арештований за підпали у Хлопятині сказав при слідстві, що інструкції УВО дістав від Заяця та що Заяць вчив його виробляти підпальні матеріяли. Арештований Заяць признався до всього, складаючи вину на Стельмахівну, яка вже була в Канаді. Але в слідчого судді й на розправі Заяць відкликав свої зізнання заявляючи, що признався до всього тому, що поліція його просто катувала. Обвинувачений Федорович навіть на поліції до вини не признався. Заяць твердить, що його бив і вимушував зізнання поліціянт Птасінський.

Поліційні свідки Францішок Хлястала, Антін Келба, Станислав Келень, а крім того Наряць Харко та Мошко Райтер твердять, що підсудного Заяця на поліції ніхто не бив. Шкода з підпалу стирт виносила 22.000 золотих.

Свідки покликані на розправу виказали, що *Катерина Стельмахівна* не є жадна семинаристка, а дівчина викинена з семинарії. Вона виїхала до Канади перед саботажами і не могла намовляти підсудних до підпалу, отже підсудний Заяць справді видумав цілу ту історію.

Далі багато свідків ствердило, що підсудні не могли підпалити стирт, бо в той час були дома при праці.

Головного обвинуваченого Заяця боронить *д-р Семен Шевчук*, а Федоровича боронить д-р *Шухевич*. Представником трибуналу радник Яґодзінський, прокуратором Ліпш.

В ході розправи третього дня оборонець д-р Шевчук поставив внесок на покликання нових свідків, які ствердилиб алібі підсудних. По довгій нараді трибунал відкинув внески оборони в тій справі як і в справі побоїв підсудних на поліції та в справі ролі Стельмахівної в намовах до підпалів.

Після замкнення доказового поступовання, промовляв прок. Ліпш, що домагався строгої кари для обвинувачених.

З черги промовляв д-р Шевчук.

Після промови обор. д-ра Шевчука, розлялися оплески серед публики. Предсідник Яґодзінський озвався на це: „Opróżniam salę, zostają tylko polacy i oskarżeni!“ — Потім змітиґувався та сказав опорожнити три останні лавки.

Опісля виголосив промову другий оборонець, д-р Ст. Шухевич.

Трибунал поставив присяглим 5 питань. Після короткої наради, предсідник лави присяглих відчитав вердикт, на основі якого присяглі потвердили щодо обв. Заяця питання про держ. зраду (дальша участь) і про підпал, і заперечили друге головне питання про підпал „у банді“. Крім того заперечили присяглі 2 питання про вину Федоровича. На основі того **трибунал засудив Заяця на 5 літ тюрми, а Федоровича увільнив від вини та кари.** Обор. Заяця д-р Шевчук зголосив внесення касації.

Ціни набілу у Львові.

„Маслосоюз“ платив кооперативам дня 14. березня 1931 року: масло експортове і десерове пріма 4·70 зол. за кільо; літра молока 28—29 сот.; літра сметани 1·50 зол. копа яєць 6·40 зол.

За редакцію відповідає Олександер Костик. Видає Видавнича Спілка „Діло“. В друкарні Видавничої Спілки „Діло“. Львів, Ринок ч. 10.